

מתי באמת מסתיים הצום?

<http://www.myzmanim.com/day.aspx?vars=27521791.lnlafhj/ver1/1-6-2009/elab/schm2/mish11.5/cand22/-/elev/-/-/-/-/>

Israel > Efrata
MyZmanim Location ID: 27521791

אפרתה > ארץ ישראל
מיקוד: 90435

יא טבת תשס"ט / January 6, 2009

יום שלישי* / Tuesday

Standard Time

Do not rely on zmanim times to the last moment.

Sunset

At sea level [\[Set Elevation\]](#)

4:50:51

שקיעת החמה

בגובה פני הים

Nightfall - 3/4 Mil (Gro)

13^{1/2} minutes as degrees,
after sunset

Based on 1 Mil = 18 minutes.

5:05:24

צאת הכוכבים - ג' רבעי מיל

13^{1/2} דקות במעלות

אחר השקיעה

לפי הילוך מיל 18 דקות

16^{7/8} minutes as degrees

Based on 1 Mil = 22.5 minutes.

5:09:07

16^{7/8} דקות במעלות

לפי הילוך מיל 22.5 דקות

18 minutes as degrees

Based on 1 Mil = 24 minutes.

5:10:21

18 דקות במעלות

לפי הילוך מיל 24 דקות

End of Ordained Fasts

סוף זמן הצומות שהן מדרבנן

R' Tukaccinsky

27 minutes as degrees.

5:19:44

ר' טוקצ'ינסקי

27 דקות במעלות

R' Moshe Feinstein

For one who finds fasting difficult

5:23:09

ר' משה פיינשטיין

למי שקשה לפנוי להתענות

Nightfall - 3 Stars

צאת הכוכבים - ג' כוכבים

36 minutes as degrees [\[2\]](#)

End of Shabbos and Yom Tov.

5:30:07

36 דקות במעלות

צאת השבת ויום טוב

Nightfall - Chazon Ish

צאת הכוכבים - חזון איש

40 minutes as degrees

5:34:24

40 דקות במעלות

Nightfall - R' Tam

צאת הכוכבים - רבינו תם

Fixed 72 minutes after sunset

6:02:51

72 דקות שוות אחר השקיעה

72 minutes as 16.1 degrees [\[2\]](#)

6:07:54

72 דקות במעלות

רקע

מסכת ראש-השנה דף י"ח עמוד ב'

דאמר רב חנא בר ביזנא אמר רב שמעון חסידא: מאי דכתיב +זכריה ח+ כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה. קרי להו צום, וקרי להו ששון ושמחה, בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, אין שלום - צום. אמר רב פפא: הכי קאמר: בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, יש שמד - צום, אין שמד ואין שלום, רצו - מתענין, רצו - אין מתענין. אי הכי, תשעה באב נמי! - אמר רב פפא: שאני תשעה באב, הואיל והוכפלו בו צרות.

2 סוגיות מרכזיות, מחלוקת ראשונים

(1) תענית י"ב עמוד א'

ואמר רב חסדא: כל תענית שלא שקעה עליו חמה - לא שמיה תענית

(2) פסחים נ"ד:

אמר שמואל: אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בלבד. למימרא דסבר שמואל תשעה באב **בין השמשות שלו אסור**? והאמר שמואל: **תשעה באב, בין השמשות שלו מותר!** וכי תימא: קסבר שמואל כל תענית ציבור, בין השמשות שלו מותר - והאנן תנן: אוכלין ושותין מבעוד יום. למעוטי מאי - לאו למעוטי בין השמשות? - לא, למעוטי משחשיכה. נימא מסייע ליה: אין בין תשעה באב ליום הכיפורים אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר. מאי ספיקו מותר - לאו בין השמשות? - לא - כדאמר רב שישא בריה דרב אידי: לקביעא דירחא, הכא נמי: לקביעא דירחא. דרש רבא: עוברות ומניקות מתענות ומשלימות בו, כדרך שמתענות ומשלימות ביום הכיפורים, ובין השמשות שלו אסור. וכן אמרו משמיה דרבי יוחנן. ומי אמר רבי יוחנן הכי? והאמר רבי יוחנן: תשעה באב אינו תענית ציבור. מאי לאו - לבין השמשות? לא, למלאכה. - מלאכה? תנינא! מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב - עושין, ובמקום שנהגו שלא לעשות - אין עושין. ואפילו רבן שמעון בן גמליאל לא אמר אלא דכי יתיב ולא עביד לא מיחזי כיוהרא. אבל מיסר - לא אסר! אלא מאי אינו תענית ציבור - לתפילת נעילה, - והאמר רבי יוחנן: ולואי שיתפלל אדם והולך כל היום כולו! - התם חובה, הכא רשות. ואיבעית אימא: מאי אינו תענית ציבור - לעשרים וארבעה. רב פפא אמר: מאי אינו תענית ציבור - אינו כראשונות, אלא כאחרונות, ואסורה. מיתיבי: אין בין תשעה באב ליום הכיפורים אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר. מאי ספיקו מותר - לאו בין השמשות שלו? - אמר רב שישא בריה דרב אידי: לא, לקביעא דירחא. הא לכל דברים - זה וזה שוין.

<p>רא"ש [תענית א/ב]- ועיקר הך מילתא דרב חסדא.... במקבל עליו תענית סתם שצריך להתענות עד שקיעת החמה <u>דהיינו צאת הכוכבים</u>... אבל שקיעת החמה <u>היינו סוף שקיעה</u> והוא זמן צאת הכוכבים. ... וסלקא שמעתתא דלא מיקרי תענית אם לא שקיבל עליו מבערב וגם שיתענה עד הערב. ... אבל לענין עננו לא מיקרי תענית אם לא שהתענה היום שלם.</p> <p>תוס' [ענין ל"ד. ד"ה "מתענין לשעות"] - ...ומה שאנו נוהגין להתענות עד צאת הכוכבים, אע"ג דאמר'י בפ"ק דתענית "כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית" = משמע דבשקיעת חמה סגי והוא ה' מילין קודם צאת הכוכבים (= 1) לא מחתינן נפשינן לספיקא, (2) ועוד- דשמא לשון שקעה ר"ל שקעה לגמרי.</p> <p>וכ"כ המרדכי בשם הראב"ה [תענית א/תרל"א]- כתב רבינו אלחנן דסברא הוא להתענות בכל תענית עד צאת הכוכבים.</p>	<p>ר' יונה [מצוטט במסכ' שבת ב/כ"ג]- כתב ה"ר יונה ז"ל... וענין יחיד שקבל עליו תענית דבין השמשות שלו מותר ולא הוי בין השמשות עד הכסיף התחתון כרב יוסף.</p> <p>פסקי התוס' [תענית א/אות ל"ב] - עד שקיעת החמה, ואוכל ואין צריך להמתין עד צאת הכוכבים.</p> <p>רמ' [תעניות ה/ז]- תשעה באב לילו כיומו לכל דבר, ואין אוכלין אלא מבעוד יום, ובין השמשות שלו אסור כיום הכפורים [לא מבין דין זה בנוגע לשאר התעניות].</p> <p>משמע לערוה"ש [אור"ח תקס"ב/ט]- לענין תשעה באב כתב ד"בין השמשות שלו אסור" דמבואר להדיא דבשאר תענית כל בין השמשות מותר.</p>
להלכה	
<p>שו"ע [אור"ח תקס"ב/ב]- כל התענית שלא שקעה עליו חמה, דהיינו שלא השלימו עד צאת הכוכבים אינו תענית; ואם דעתו לאכול קודם לכן, אינו מתפלל עננו. הגה: מיהו נוהגין להתפלל עננו אע"פ שאין משלימין עד צאת הכוכבים, וכן דעת מקצת רבוותא (תה"ד סימן קנ"ז); ונראה לי דדוקא ביחיד דאומר עננו בשומע תפלה, דבלאו הכי יכול להוסיף כמו שנתבאר לעיל ס"י קי"ט, אבל ש"צ לא יאמר עננו אא"כ משלימין, וכן נוהגין.</p> <p>הסבר הגמ"י בשם הסמ"ק: "הרבה בני"א נוהגים לאכול מיד כששקעה השמש. מיהו בתוס' דע"ז פי' ר' אלחנן פוק חזי מאי עמא דבר שנהגו להתענות עד צאה"כ אפי' בתענית יחיד והיהא דשלא שקעה עליו חמה ר"ל גמר שקיעה ואע"ג דבגמ' מוכח דבגמר שקיעה מתחיל ביה"ש הוא קודם צאה"כ? <u>"מ"מ לפני שאון העולם בקיאים מה הוא סוף שקיעה לכן נהגו להמתין עד צאה"כ"</u>...</p>	<p>ערוה"ש [שם]- ולפי' נלע"ד דהסומך על רבותינו אלה להתענות רק עד בין השמשות אין מזניחין אותו</p>

טעם המחלוקת

1) **שונה תחילת התענית מסופה** [עיולה יומא מאפוקי יומא]
מדכני [שם]- וא"ת: והלא אפילו גבי תשעה באב דצריך להתענות לילה ויום איכא מאן דשרי פרק מקום שנהגו בין השמשות שלו בכניסתו? ותירץ דשאני עיולי יומא מאפוקי יומא דעיולי דהיינו ליכנס בתענית שרי בין השמשות אליבא דמאן דשרי אבל אפוקי יומא דהיינו בסוף התענית מספיקא לא נפיק עד שיהא ודאי לילה.

2) **אותה מחלוקת בכ"מ בה כתוב "שקיעת החמה" [כגון נרות חנוכה]**
 3) **תענית משום "אבילות" או משום "צעקה"/תשובה**

רקע

<p>שולחן ערוך [תרט"ו/ב] - קטן (הבריאה) בן ט' שנים שלימות, ובן י' שנים שלימות מחנכין אותו לשעות... לפי כח הבן מוסיפין לענות אותו בשעות (וה"ה לקטנה הבריאה) בן י"א, בין זכר בין נקבה, מתענין ומשלימין מדברי סופרים, כדי לחנכן במצות. הגה: ויש אומרים שאינן צריכין להשלים מדרבנן, כלל (ר"ן ור"א) והגמ"י בשם ה"ג ורוקח ורא"ם), ויש לסמוך עליהו * בער שהוא כחוש ואינו חזק להתענות (תה"ד סימן קכ"א)</p>	<p>בה"ל [אור"ח תק"י-הלכות תעניות] "הכל חייבים" וכו' - תינוקת בת י"ב שנים ויום אחד ותינוק בן י"ג שנה ויום אחד חייבים להתענות ולא קודם לכן. ואף שלא הביאו שתי שערות חייבים [פמ"ג בשם א"ר]</p>
--	--

בפוסקים

<p>שולחן ערוך הלכות תשעה באב ושאר תעניות - סימנים תקמ"ט-תקס"א הלכות תענית: תקס"ב-תקפ"פ</p> <p>סימן תקמ"ט/א - חייבים להתענות בתשעה באב ובי"ז בתמוז ובג' בתשרי ובעשרה בטבת, מפני דברים הרעים שאירעו בהם.</p> <p>נחל אשכול [הל' ט' באב עמ' 16] - דחכמים רצו לעשות זכר לחרבן בתעניות אלו...</p>	<p>הרמב"ם - הלכות תעניות פרק א' - מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר +במדבר י'+ על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות... ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן... ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבוא על הצבור עד שירוחמו מן השמים, ובימי התעניות האלו זועקין בתפלות ומתחננים ומריעין בחצוצרות בלבד, .</p> <p>הרמב"ם - הלכות תעניות פרק ה [סוף] - יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להטיב.... ואלו הן יום א שלישי בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם.... ועשירי בטבת וכו'.</p>
<p>יום של אבילות [כולן]</p>	<p>אמצעי לעשיית תשובה - קובעים "יום"/זמן מסוים</p>

שולחן ערוך [עקבין] מול הרמ"א [לא עקבין] בכמה מקומות

<ul style="list-style-type: none"> • סימן תקס"ד - כל תענית שאוכלים בו בלילה, בין צבור בין יחיד, הרי זה אוכל ושונה עד שיעלה עמוד השחר, והוא שלא ישן, אבל אם ישן (שינת קבע) אינו חוזר ואוכל ולא שונה, אא"כ התנה לאכול או לשתות. • סימן תקס"ה/ג - ובארבע צומות, גם היחיד אומרו בכל תפלותיו, דאפילו יאחזנו בולמוס ויאכל שייך שפיר למימר עננו ביום צום התענית הזה, כיון שתיקנו חכמים להתענות בו 	<ul style="list-style-type: none"> • סימן תק"נג ברמ"א - הגה: ואם יש חופה ביום התענית בערב שבת, נוהגין להתפלל מנחה ולקרות ויחל ואח"כ עושין החופה. [מ"ב - נותנים הכוס לתינוק לשתות]. • רמ"א סימן תקס"ה - הגה: ונהגו בכל הצומות שלא לאומרו (י) ד כי אם במנחה, מלבד שליח צבור שאומר שחרית כשמתפלל בקול רם.
--	--

ספר האשכול, הלכות תשעה באב, פירוש בעל ה"נחל אשכול"¹ [עמ' 16 בהוצאת "ספריית בני תורה המרוכזת]

וזה רבות בשנים שאלני הרב דשטאקהאלם על מנהגם שם שאוכלים ב"ז תמוז ט' וחצי שעה אחר חצות ועוד היום גדול ואמרו כך קבלו! והשבתי בשעת החרבן וכמה מאות אחריו ברור שלא כרו ישראל בקוטב פפוני ודרומי (פאלגעגענדן), אלא מצפון לעגול סרטו ולכל הרחוק על נגד עגול נ"ב ובכל המקומות האלה אחר שעה ט' וחצי אחר חצות היום ודאי לילה, א"כ כל ישראל לא קבלו להתענות יותר מט' ומחצה אחר חצות, ונאמר כיון ד"ברצו" תלי' כך קבלו עליהם ולא יותר. וכך בפני יהושע ח"ד לענין שמתפללים ערבית ביום די"ל דכל קבלו לחובה שיהא להם רשות להתפלל ביום.

שו"ת שבט הלוי חלק ח' סימן רס"א סעיף ב'

ואשר שאל במי שנוסע לאמריקא ביום תענית וכמו ב"ז בתמוז האם הוא חייב לצום עוד עשר שעות עד שהוא ציה"כ באמריקא או שמא אזלין בתר תחילת התענית שהתחיל בא"י. - הנה ודאי יסוד גדול כל תענית שלא שקעה עלי' חמה אינו תענית כמבואר בתענית י"ב, ובשו"ע או"ח סי' תקס"ב, אבל כתבתי במק"א דנהי דמצד זה היינו צריכים לחייב להתענות עד ציה"כ במקום שהוא עכשיו שם, אבל לאידך כיון שתענית סתם שחייבו אינו ארוך כל כך ושיערו דסתם תענית במקום שהוא שם הוא גזרה שרוב הצבור יכולים לעמוד, משא"כ להאריך התענית בעוד שבע או עשר שעות ולפעמים יותר מביא חולשה על האדם שהוא כבר בגדר פטור מן התענית ע"כ לעני"ד דמותר לו להפסיק תעניתו בדרך כה"ג בזמן המשוער שיצא מא"י שבמקום שיצא משם הוא כבר ציה"כ, ותפלת תענית בלא"ה יכול להתפלל עיין או"ח שם.

¹הרב צבי בנימין אויערבך, אב"ד האלבערשטאדט.